VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

2.6.2020

Eduskunnan sivistysvaliokunta 2.6.2020 – asiantuntijakuuleminen

Koronapandemian vaikutukset liikuntaan ja urheiluun – tilannekuva

1. Koronapandemian vaikutukset väestön fyysiseen aktiivisuuteen

Koronaviruspandemia on vaikuttanut merkittävästi väestön fyysiseen aktiivisuuteen ja liikunnan harrastamiseen, kun ihmisten välistä kanssakäymistä ja liikkumista on rajoitettu, erilaiset harrastustoimet on peruutettu ja monet liikuntapaikat ovat suljettuja.

Väestön fyysisen aktiivisuuden muutoksesta koronarajoitustoimien aikana on tehty tiedonkeruita muun muassa Jyväskylän yliopiston tutkimuksissa. Alustavia tuloksia on tällä hetkellä saatavilla nuoriin liittyen. Muiden väestöryhmien osalta tuloksia ei ole vielä tietojemme mukaan raportoitavissa.

Lapset ja nuoret

Poikkeusaika on vahvistanut nuorten liikkumisen polarisaatiota (kolmijako: aktiiviset, kohtalaisen aktiiviset ja passiiviset) sekä erityisesti vähentänyt liikkumista jo ennestään vähiten liikkuvien joukossa.

Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimuksen 2020 alustavien tulosten mukaan toisella asteella opiskelevista nuorista 11 % täyttää liikuntasuosituksen. Koronarajoitustoimien aikana reilu kolmannes nuorista kertoi lisänneensä liikuntaa, ja reilu kolmannes kertoi liikunnan määränsä vähentyneen. Noin neljännes kertoi liikunnan määrän pysyneen samana. Tytöt kertoivat lisänneensä liikuntaa yleisemmin kuin pojat, ja pojat kertoivat vähentäneensä liikuntaa yleisemmin kuin tytöt. Liikunnallisesti aktiiviset nuoret olivat yleisemmin lisänneet liikkumistaan, kun taas liikunnallisesti passiivisista yli puolet kertoi liikkumisensa vähentyneen poikkeusaikana.[1]

Aikuiset

Aikuisväestön osalta käytettävissä ei ole vielä tutkimustietoa fyysisen aktiivisuuden muutoksesta koronarajoitustoimien aikana. Nuoria koskevien tutkimustulosten voidaan ennakoida pätevän myös aikuisiin: on mahdollista, että ennestään aktiivisten ihmisten liikkuminen on lisääntynyt ja jo ennestään vähän liikkuvien liikuntamäärä on vähentynyt koronapoikkeusolojen aikana. **Fyysisen aktiivisuuden polarisaation syventyminen voi johtaa terveys- ja hyvinvointierojen kasvuun.**

Lisääntynyt etätyö on vähentänyt monen ihmisen arkiaktiivisuutta työmatkojen kulkemisen osalta. Toisaalta etätyö on säästänyt aikaa työmatkoista, ja aika on voitu käyttää ulkoiluun ja liikuntaan. Koronakriisi on korostanut ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön keskeistä merkitystä väestön liikkumisessa. Pandemiatilanteen pitkittyessä lähiluonnon virkistyskäytön edistäminen onkin yksi keskeinen tapa lisätä väestön hyvinvointia.

Ikääntyneet ja toimintarajoitteiset

Osalle ikääntyneistä fyysisen aktiivisuuden vähentyminen minimiin koronarajoitustoimien aikana aiheuttaa vakavan terveysriskin.

Ikääntyneille ja muille koronaviruksen riskiryhmiin kuuluville on suositeltu pandemian aikana erityisen tarkkaa sosiaalista eristäytymistä. Valtaosa ikääntyneiden päivittäisestä liikunnasta muodostuu arjen askareista, kuten kävelemisestä kauppaan ja muille asioille, kauppakassien kantamisesta ja portaiden kävelemisestä. Osa ikääntyneistä on välttänyt koronapandemian aikana kaikkea ulkoilua. Kotiin sisälle jäädessä liikunnan

määrä kutistuu usein erittäin vähäiseksi. Valtaosa ikääntyneistä ja toimintarajoitteisista liikkuu normaaliolosuhteissakin liian vähän, joten liikkumisen vähentyminen entisestään voi näillä väestöryhmillä aiheuttaa merkittäviä terveys- ja hyvinvointihaasteita ja kasvavaa terveyspalvelutarvetta.

Asiantuntija-arvioiden mukaan koronarajoitustoimien osuminen kevääseen on joiltain osin suojannut liikunnan määrän kriittiseltä laskulta. Kevät on mahdollistanut ikäihmiselle esimerkiksi pihatyöt omalla pihalla, mikä on tuonut fyysistä aktiivisuutta päiviin.

2. Koronapandemian vaikutukset liikunnan ja urheilun toimijoihin

Koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi liikunta-alan toimijoihin. Valtion liikuntaneuvosto julkaisee selvityksen koronapandemian akuuteista vaikutuksista liikuntatoimialaan 17.6.2020. Selvityksen tarjoama tietopohja täsmentää kokonaiskuvaa siitä, miten koronakriisi on vaikuttanut liikuntatoimialan eri osa-alueisiin. Seuraavassa esitetään joitakin alustavia tuloksia selvityksestä (lähdeviitteet ilmaisevat, mitkä tiedoista perustuvat em. selvitykseen).

<u>Liikunta- ja urheiluseurat</u>
Suuri osa ry-pohjaisista seuroista näyttää selviytyneen maalis-toukokuun poikkeusajasta vähillä vauri-oilla, tosin syntyneiden haasteiden määrässä on jonkin verran lajikohtaisia eroja. Sen sijaan yli puolessa osakeyhtiöpohjaisista seuroista tilanne on muodostunut rajoitustoimien johdosta kriittiseksi. Rajoitustoimien jatkuessa tai tiukentuessa uudestaan ongelmiin ajautuvien seurojen määrä voi lisääntyä syksyllä. [2]

Urheiluseurojen toiminta koskettaa jollakin tavalla noin kolmannesta (35 %) suomalaisesta 15–74-vuotiaasta väestöstä.[3] Harrastustoiminta on erityisesti monille lapsille ja nuorille merkittävä hyvinvointitekijä. Koronakriisi on korostanut liikunnan harrastustoiminnan suurta merkitystä etenkin lasten ja nuorten elämässä, ei vain fyysisen hyvinvoinnin, vaan myös kaverisuhteiden ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. Huolta on herättänyt, johtaako tauko toiminnasta siihen, että osa lapsista ja nuorista ei palaa liikuntaharrastuksen pariin.

Liikunta- ja urheiluseurojen sekä muiden liikuntaa edistävien yhdistysten toiminta on ollut koronakriisin johdosta pääosin keskeytettynä. Taloudellisia haasteita on syntynyt ammattimaisesti toimivissa seuroissa, joilla on palkattua henkilöstöä, olosuhdesitoumuksia tai muita merkittäviä kiinteitä kustannuksia. Taloushaasteita joillekin seuroille on aiheutunut myös suunniteltujen tulonhankintakeinojen (tapahtumat, leirit, näytökset jne.) peruuntumisista.

Selvityksen mukaan 80 %:lle ry-pohjaisista seuroista koitui kevään kolmesta rajoituskuukaudesta ”vähän” tai ”jonkun verran” ongelmia. 20 %:lle seuroista aiheutui erittäin paljon tai paljon ongelmia. Osakeyhtiöpohjaisissa seuroissa sen sijaan noin puolessa arvioitiin tilanne jo maalis-toukokuun rajoitustoimien johdosta kriittiseksi. Syntyneiden haasteiden määrässä on jonkin verran lajikohtaista vaihtelua. Ongelmia näyttää syntyneen kesimääräistä enemmän kesän ulkojoukkuelajeihin sekä sisäliikuntalajeihin. Seurat, joissa on ollut taloudellisia puskureita ovat selvinneet keväästä suuremmitta ongelmitta, kun taas valmiiksi velkaisilla seuroilla on haasteita. Monessa seurassa helposti toteutettavat sopeutumiskeinot ja talouspuskurit on käytetty loppuun kevään ja kesän aikana, joten mikäli rajoitustoimet jatkuvat tai tiukentuvat uudestaan voi ongelmiin ajautuvien seurojen määrä kasvaa syksyllä. Tarkempi tieto talousvaikutuksista raportoidaan 17.6. julkaistavassa selvityksessä.[4]

Liikuntajärjestöt/lajiliitot

Koronapoikkeusaika on vaikuttanut merkittävästi lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen toimintaan. Koronarajoitustoiminen jatkuminen syksyllä aiheuttaisi merkittäviä haasteita toiminnan lisäksi myös järjestöjen taloudelle. [5]

Lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen toiminta on keskeistä niin elinvoimaisen kansalaistoiminnan kuin liikunnan harrastamisen sekä kilpa- ja huippu-urheilun näkökulmasta.

Koronapandemialla ja sen rajoituksilla on ollut suurin vaikutus järjestöjen huippu-urheiluun, tapahtumiin ja kilpailutoimintaan, joissa valtaosa toiminnoista on ollut keskeytettyinä. Poikkeusajalla on ollut vaikutuksia myös järjestöjen talouteen. Järjestöistä neljännes sopeuttaa talouttaan työntekijöiden lomautuksilla. Lisäksi viidennes tekee lomautuksia todennäköisesti tai mahdollisesti. Tietopohja talousvaikutuksista raportoidaan 17.6. julkaistavassa selvityksessä.[6]

Koronarajoitukset ovat vaikuttaneet (ja vaikutukset jatkuvat ainakin kesän yli) suuria liikunta- ja urheilutapahtumia järjestävien järjestöjen tuloihin. Suurten tapahtumien peruuntumisella tai kutistumisella on myös aluetaloudellisia vaikutuksia esimerkiksi majoitus- ja ravitsemuspalveluihin.

Rajoitukset voivat vaikuttaa järjestöjen talouteen jatkossa tapahtumatuottojen supistumisen lisäksi lisenssitulojen pienenemisenä. Myös urheilusponsoroinnin on ennakoitu vähenevän. Jos kilpailutapahtumien järjestämistä joudutaan rajaamaan myös loppuvuonna, joitakin järjestöjä saattaa uhata lipputulojen menetyksen lisäksi televisiointi- ja yhteistyökumppanuustuottojen mahdolliset menetykset.

Liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot)

Koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi liikunnan koulutuskeskuksiin, jotka ovat selviytyneet toistaiseksi tilanteesta talouden sopeuttamistoimilla. Mikäli koronapandemia aiheuttaa syksyllä uusi rajoitustoimia, suurin osa koulutuskeskuksista kertoo olevansa talouden ja toiminnan osalta kriittisessä tilassa tai ne joutuvat väliaikaisesti lopettamaan toimintansa.[7]

Rajoitustoimet ovat vaikuttaneet erittäin merkittävästi koulutuskeskusten majoitus- ja ravintolatoimintaan sekä yritysten ja vapaa-ajanpalvelutoimintaan. Poikkeusaika on vaikuttanut merkittävästi myös valtaosan urheiluakatemia- ja valmennuskeskustoimintaan sekä vapaan sivistystyön koulutukseen. Koulutuskeskusten järjestämään ammatilliseen koulutukseen poikkeusajalla on ollut vähiten vaikutuksia.[8]

Koulutuskeskusten taloudellinen tulos on heikentynyt maalis-toukokuussa 2020. Kaikki koulutuskeskukset ovat tehneet keväällä talouden sopeuttamistoimenpiteitä, kuten hankintojen ja ostopalveluiden karsimista, henkilöstön lomautuksia ja lomajärjestelyjä sekä kiinteistökulujen minimointia. Tarkempi tieto talousvaikutuksista raportoidaan 17.6. julkaistavassa selvityksessä.[9]

Kuntien liikuntapalvelut

Kuntien liikuntapalvelut ovat olleet koronapandemian aikana pääosin keskeytetty tai suljettu. Merkittävimmät vaikutukset syntyvät myöhemmin yleisen kuntatalouden heikentymisen kautta. [10]

Kuntien liikuntaolosuhteet palvelevat niin urheiluseuroissa kuin omatoimisesti liikkuvia. Kuntien liikunnanohjauspalvelut kohdistuvat erityisesti ikääntyneisiin ja erityistä tukea tarvitseviin henkilöihin. Kuntien rooli onkin keskeinen väestön liikkumisen sekä kansalaistoiminnan mahdollistamisessa.

Kunnissa keskeiset liikuntapalvelut (kasvokkainen liikunnanohjaus ja liikuntaneuvonta, erilaiset tapahtumat

sekä sisäliikuntapaikkojen tarjoaminen) ovat olleet pääosin keskeytetty tai suljettu maalis-toukokuussa koronarajoitustoimien ajan. Keskeytettyjen palveluiden tilalle on käynnistetty tai lisätty aktiivisesti erilaisia etäpalveluita, kuten etäliikunnanohjausta ja -liikuntaneuvontaa.[11]

Yleisen kuntatalouden heikentyminen voi aiheuttaa säästöpaineita esimerkiksi liikuntapaikkojen ylläpitoon, korjauksiin ja investointeihin. Valtaosa kunnista arvioi liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi omassa kunnassaan[12]. Liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksilla on suuri merkitys kuntien liikuntapaikkarakentamisen hankkeiden toteutumiselle. Valtion liikuntapaikkarakentamisen avustamisen resursseja on tarve jatkossa korottaa pelkästään nykyisen verkoston ylläpitämiseksi. Koronakriisin jälkeen taloutta voidaan elvyttää julkisella rakentamisella, jota on tarkoituksen mukaista suunnata myös liikunnan olosuhteiden parantamiseen.

Liikunta-alan yritykset

Koronapandemia näyttää vaikuttaneen erittäin merkittävästi liikunta-alan yrityksiin. Monilla liikunta-alan yrityksillä korona on heikentänyt erittäin paljon yrityksen toimintaedellytyksiä, monilla jopa keskeyttänyt täysin toiminnan.[13]

Suomalainen aikuisväestö, erityisesti naiset, harrastavat ohjattua liikuntaa usein yritysten palveluissa[14]. Liikunta-alan yritykset tuottavat moninaisia liikuntapalveluja, -olosuhteita ja -välineitä (esimerkiksi sisäpalloiluhallit, laskettelukeskukset, ratsastustallit sekä ohjauspalvelut ja ohjaajakoulutukset) liikunnan harrastajien lisäksi urheilijoille sekä muille liikunta-alan toimijoille, kuten urheiluseuroille.

Koronapandemian vaikutuksesta liikunta-alan yritysten myynti ja asiakasmäärät ovat vähentyneet merkittävästi ja tilalle on tullut erilaisia etäpalveluita sekä muita korvaavia liiketoimintamuotoja, jotka eivät ole kuitenkaan korvanneet menetettyä liiketoimintaa. Reilusti yli puolella koronakyselyyn vastanneista liikunta-alan yrityksistä taloudellinen tilanne on heikentynyt koronan myötä erittäin paljon. Koronan vaikutuksissa liikunta-alan yrityksiin on kuitenkin jonkin verran toimialakohtaista vaihtelua.[15]

Ammattiurheilijat

Koronarajoitustoimet ovat hankaloittaneet ammattiurheilijoiden harjoittelua ja kilpailua. Koronakriisi on nostanut esiin jälleen puutteet ammattiurheilijoiden sosiaali- ja eläketurvassa.

Koronapandemian myötä kilpailutoiminta on ollut useissa lajeissa keskeytettynä maalis-toukokuussa. Joissakin lajeissa ammattiurheilijoiden tulot ovat pienentyneet koronapoikkeusolojen johdosta. Koronakriisi on nostanut korostetusti esiin jo aiemmin tunnistetut puutteet ammattiurheilijoiden sosiaali- ja eläketurvassa. Ammattiurheilijat voivat jäädä kokonaan esimerkiksi työttömyysturvan ulkopuolelle.

3. Koronapandemian vaikutukset fyysisen aktiivisuuden, liikunnan ja urheilun rahoitukseen

Koronakriisin aiheuttama julkisten menojen lisääntyminen kasvattaa julkisen talouden alijäämää ja velkasuhdetta keskipitkällä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä julkisen talouden kestävyyttä heikentää erityisesti väestön ikääntyminen, joka nostaa eläke-, terveys- ja hoivamenoja. Samanaikaisesti työikäinen väestö supistuu, mikä johtaa huoltosuhteen heikkenemiseen.

Aikuisväestöstä sekä lapsista ja nuorista vain kolmasosa liikkuu terveytensä kannalta riittävästi[16, 17]. Esimerkiksi noin 10 % suomalaisista sairastaa tyypin 2 diabetesta, josta merkittävä osa on ehkäistävissä elintapamuutoksilla, kuten liikunnalla[18]. Koko väestön tasolla riittämätön liikunta aiheuttaa lisäkustannuksia terveydenhuollon suorien kustannusten, tuottavuuskustannusten (menetetyt työpanokset), ikääntyneiden kasvavien hoivakulujen, syrjäytymisen kustannusten sekä sosiaalietuuksien lisäkustannusten osalta. Liian vähäisen fyysisen aktiivisuuden yhteiskunnallisten kustannusten on arvioitu olevan vähintään kolme miljardia euroa vuodessa[19]. **Väestön fyysinen aktiivisuuden tuomat terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden kannalta.**

Opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntamäärärahat koostuvat lähes kokonaisuudessaan kehyksen ulkopuolisista rahapelituotoista. Jo ennen koronakriisiä rahapelituottojen ennakoitiin laskevan kuluvalla kehyskaudella. Koronakriisin johdosta lasku tulee suurella todennäköisyydellä olemaan entistä suurempi.

Riittämätön liikunta on merkittävä yhteiskunnalliseksi haaste, joka kasvattaa julkisen talouden kustannuksia. On kestämätön tilanne, että yhteiskunnallisesti merkittävä toiminto on nykyisellään lähes täysin riippuvainen rahapelituottojen määrästä. **Marinin hallitusohjelman mukaan Veikkauksen edunsaajille kompensoidaan arpajaislain vaikutuksesta mahdollisesti vähenevät määrärahat. Määrärahoja liikkumisen lisäämiseen on perusteltua osoittaa jatkossa myös valtion budjettivaroista.**

Fyysisen aktiivisuuden edistämisen resursoinnista tulee myös huolehtia poikkihallinnollisesti. Fyysinen aktiivisuus liittyy moniin yhteiskunnallisesti merkittäviin julkishallinnon tehtäviin. Terveys- ja hyvinvointivaikutusten lisäksi liikunnalla on yhteys esimerkiksi työ- ja toimintakykyyn, oppimiseen, yhteisöllisyyteen, kotouttamiseen, syrjäytymisen ehkäisyyn, sotilaalliseen suorituskykyyn ja ilmastonmuutoksen torjuntaan.

Väestön fyysiseen aktiivisuuteen vaikutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi useiden muiden hallinnonalojen toimenpiteillä. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala on keskeinen liikkumisen edistämisessä toiminta- ja työkyvyn näkökulmasta, sillä liikunta on tärkeä osa sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. Liikenne- ja viestintäministeriön vastuulla on kävelyn ja pyöräilyn edistäminen. Ympäristöministeriö vastaa ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämisestä. Liikuntatoimialan yrittäjyys kuuluu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle. Puolustusministeriö edistää väestön fyysistä toimintakykyä osana sotilaallisen valmiuden suorituskyvyn ylläpitoa. Myös muiden ministeriöiden toimilla vaikutetaan fyysisen aktiivisuuden määrään[20].

Minttu Korsberg
pääsihteeri, valtion liikuntanneuvosto
LitM, hallintotieteiden väitöskirjatutkija

[1] Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) 2020 -tutkimuksen alustavia tuloksia. Tulosraportti julkaistaan myöhemmin.
[2] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[3] Mäkinen J. (toim.) 2019. Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
[4] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[5] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[6] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[7] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[8] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[9] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[10] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[11] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[12] Liikuntaolosuhteiden strateginen kehittämistyö kunnissa. Selvitys nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. SmartSportin julkaisuja 2020:1.
[13] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[14] Mäkinen, J. (toim.). Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. KIHU.
[15] Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020.
[16] Kokko, S. & Martin, L. (toim.). Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
[17] FinTerveys 2017 -tutkimus. THL.
[18] Diabeteksen kustannukset Suomessa 2002–2011 –tutkimus. Tampereen yliopiston ja Diabetesliitto. Diabetes lukuina 2018:1. https://www.diabetes.fi/files/9736/Diabetes_lukuina_2018_1_kustannustutkimus_A4.pdf
[19] Vasankari, T. & Kolu, P. (toim.). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.
[20] Ministeriöiden tuloskortit liikunnasta ja liikkumisesta. Valtion liikuntaneuvosto 2019. www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/09/Ministeri%C3%B6iden-tuloskortit-p%C3%A4ivitetty-14.8.2019.pdf

Sivistysvaliokunnalle

Lausunto liittyen koronapandemian vaikutuksiin liikuntaan ja urheiluun

VIITE: Valiokunnan kuulemispyyntö 27.5.2020

Pandemia on vaikuttanut kaikkeen liikuntaan ja urheiluun järjestötoiminnasta huippu-urheiluun ja omaehtoiseen liikuntaan. Vaikutukset ovat olleet merkittäviä myös kansainvälisellä tasolla – esimerkkinä olympialaisten siirtäminen – ja tämä heijastuu myös Suomeen. Rajauksen vuoksi käsittelemme tässä lausunnossa kuitenkin vain suoria vaikutuksia Suomessa.

Olennaiset liikunnan ja urheilun osalta tarvittavat toimet toimintaedellytyksien turvaamiseksi:

- ➔ Valtioneuvoston periaatepäätöksen päivittäminen ja yli 500 henkilön urheilutapahtumien mahdollistaminen poikkeusjärjestelyin 1.7. alkaen ulkotiloissa.
- ➔ Lisätalousarvio liikunnan ja urheilun kesä-elokuun vaikutuksien ja menetyksien kompensoimiseksi. Lisätalousarvio 2:ssa korvattiin menetyksiä maalis-toukokuun osalta.
- ➔ Rahapelivoittovarojen laskusta aiheutuvan pitkän aikavälin rahoitusongelman ratkaisu syksyn budjettiriihessä.

1 Koronapandemian vaikutukset liikuntaan ja urheiluun Suomessa

Pandemian vaikutukset liikuntaan ja urheiluun ovat olleet mittavat, eikä niitä voi mitata yksinomaan euroissa. Liikunnan ja urheilun vaikutukset liittyvät terveyteen, hyvinvointiin, elämyksiin ja yhteenkuuluvuuteen. Taloudellisten vaikutusten arviointi antaa kuitenkin kuvaa ilmiön laajuudesta. Maaliskuussa jäsenjärjestöillemme toteuttamamme kysely osoitti, että koronapandemian välittömät vaikutukset liikunta- ja urheiluyhteisölle olivat toukokuun loppuun ulottuvalla ajanjaksolla yli 80 miljoonaa euroa. Tarkempi kysely vaikutuksista on parhaillaan analysoinnissa valtion liikuntaneuvoston koordinoimana ja tulokset valmistuvat kesäkuun puolivälissä.

Olympiakomitean jäsenjärjestöjen ja niiden jäsenseurojen osalta taloustilanne on heikentynyt merkittävästi:

- **Kriisi vaikuttaa lyhyellä aikavälillä.** Esimerkiksi kaikki tilaisuudet, harjoitukset, tapahtumat, leirit ja kilpailut jouduttiin perumaan toukokuun loppuun asti. Isot (yli 500 osallistujaa) tapahtumat on peruttu heinäkuun loppuun asti ja merkittävissä määrin myös elo-syyskuulta, koska epävarmassa tilanteessa järjestelyihin ei uskalleta investoida. Perumisen seurauksena lajiliittojen ja seurojen kannettavaksi jäivät perumisajankohtaan mennessä syntyneet kustannukset. Usein kiinteät kustannukset (palkat ja tilakustannukset) jäivät juoksemaan tämän jälkeenkin. Lajiliittojen ja seurojen taloudellinen asema ei ole tyypillisesti vahva, joten monen toimijan edellytykset toiminnan jatkamiseen ovat heikot.
- **Kriisi vaikuttaa myös pitkällä aikavälillä.** Erityisesti se luo seurojen jäsenmääriin laskupaineen. Esimerkiksi kevään lasten ja nuorten leirit ja ”koulut” (esimerkiksi yleisurheilu-, jalkapallo- ja suunnistuskoulut) peruttiin. Nämä ovat perinteisesti kannustaneet uusia lapsia ja nuoria lajien pariin. Vaarana on, että tietyissä lajeissa lähes kokonaisia ikäluokkia menetetään urheilun parista. Kriisi lisää

myös taloudellista eriarvoistumista, jolloin erityisesti heikossa taloudellisessa asemassa olevien edellytykset harrastamiseen voivat heikentyä.

Huippu-urheilussa vaikutukset ovat olleet mittavia:

- Kilpailut ja sarjamuotoinen urheilu on peruttu, siirretty tai keskeytetty toukokuun loppuun asti.
- Joukkuelajien harjoittelu on ollut keskeytettynä toukokuun loppuun asti.
- Yritysten edellytykset tukea huippu-urheilua laskevat merkittävästi ja vaikuttavat valmentautumisen edellytyksiin.

Liikuntapaikkojen sulkeminen ja järjestetyn urheilutoiminnan keskeytyminen on vaikuttanut kaikkien suomalaisten liikkumisen edellytyksiin ja tulee näkymään tulevina vuosikymmeninä terveydenhuoltomenojen kasvuna.

2 Tarvittavia toimia liikunnan ja urheilun tukemiseksi

Liikunta ja urheilu tarvitsee valtioneuvostolta päivitetyn periaatepäätöksen kokoontumisrajoituksien osalta 1.7. alkaen. Kategorinen 500 hengen kokoontumisrajoitus ei ole oikeasuhtainen muiden yhteiskunnan osa-alueiden rajoituksien kanssa. Tapahtumien järjestäjillä tulee olla mahdollisuus järjestää erityisjärjestelyin 1.7. alkaen yli 500 hengen tapahtumia ulkoilmassa isoissa tiloissa kuten jalkapallostadioneille. Tapahtumien osalta tulee voida luottaa järjestäjien harkintaan ja kykyyn järjestää tapahtuma, kuten ottelu tai kilpailu, turvallisesti. Tapahtumajärjestäjät tuntevat oman alansa parhaiten. Mitä pitemmälle rajoitukset venyvät sitä suurempia ovat taloudelliset vaikutukset ja sitä kautta lisätuen tarve liikunnalle ja urheilulle.

Ministeri Hanna Kososen ilmoitus siitä, että valtioneuvosto tulee pohtimaan esimerkiksi lohkoajattelua urheilukatsomoissa, on oikean suuntainen. Tällainen arkijärjen salliminen tapahtumajärjestämisessä on olennaista liikunnan ja urheilun tukea tänä kesänä.

Esimerkiksi urheilukatsomoja voidaan jakaa turvallisesti monin paikoin lohkoihin, joista kussakin on alle 500 henkilöä. Lisäksi katsomot ja olosuhteet ovat hyvin erilaisia. Esimerkkinä: 500 henkilöä uudella Olympiastadiolla (istumapaikkoja 36 200) on eri asia kuin 500 henkilöä Töölön kisahallin koripallokentän katsomossa (noin 1 000 istumapaikkaa).

Ellei soveltamista voida tehdä, vaikutukset ovat pitkäkantoisia ja mittavia. Esimerkiksi jääkiekon SM-liigalle tulee alustavien laskelmien mukaan yksin syyskuulta 12 miljoonan euron menetykset, mikäli liigaa ei voida käynnistää normaaleilla katsojamäärille. Lokakuulta ja siitä eteenpäin menetykset olisivat noin 17,5 miljoonaa kuukaudessa.

Liikunnan ja urheilun tapahtumien perumiset heijastuvat laajasti myös muuhun yhteiskuntaan. Esimerkiksi vuosittain ajettavan Neste-rallin suorat taloudelliset vaikutukset Jyväskylän seudulle ovat lähes 15 miljoonaa euroa (selvitys vuodelta 2017).

Tuki liikunnalle ja urheilulle erityisesti kesä-elokuun osalta: Arviomme mukaan seuraavassa kriisitukeen keskittyvässä lisätalousarviossa tukea tulevat tarvitsemaan erityisesti lajiliitot ja liikuntajärjestöt. Edellisessä tämän lausunnon osiossa kuvaamistamme syistä järjestöt ovat vaikeuksissa.

Eduskunta myönsi huhtikuun lopulla toisessa lisätalousarviossa liikunnalle 19,6 miljoonan euron tukipaketin, josta merkittävin osa kohdennettiin seuroille ja liikunnan koulutuskeskuksille. Kesä-elokuun osalta tullaan tarvitsemaan huomattavasti suurempi tukipaketti, jotta toimialan elinvoimaisuus ja kyky jatkaa toimintaa varmistetaan.

Pitkän aikavälin rahapelituottoja koskevan rahoitusongelman ratkaisu budjettiriihessä on olennainen, jotta tulevina vuosina liikuntatoimialalla on edellytykset jälleenrakennukseen. Valtio on määritellyt valtaosan liikunnan rahoituksesta katettavaksi rahapelivoittovaroilla. Nämä varat tulevat alenemaan tulevina vuosina ja laskevat voimakkaasti tänä vuonna peliautomaattien ollessa suljettuina ja vedonlyönnin ollessa liki

pysähdyksissä. Jotta kriisistä voidaan selvitä, on pidettävä kiinni hallitusohjelmassakin todetusta Veikkauksen tuloutuksen aleneman kompensoimisesta.

Ongelma koskee muitakin toimialoja kuin liikuntaa. Liikunnalle ongelma on kuitenkin suhteessa suurin, koska liikunnan budjetista suhteellisesti suurin osa katetaan rahapelivoittovaroista (92 % tällä hetkellä). Liikunnan rahoitusongelma koskee järjestöjen lisäksi kaikkea sitä liikuntatoimialaa, mitä valtion liikuntabudjetista rahoitetaan, esimerkiksi liikuntapaikkarakentamista ja liikuntaohjelmia.

Hallitus totesi kehysriihen yhteydessä, että ratkaisu siirtyy budjettiriiheen (”…hallitus on päättänyt, että budjettiriihessä kesällä 2020 linjataan valtiolle kertyvän rahapelituoton tulevaisuusnäkymiä ja käyttöä osana valtion tulojen ja menojen kokonaisuutta”). Tämän tulee tarkoittaa kestävää ratkaisua pitkän aikavälin rahoitusongelmaan.

Muita tarpeita: Mikäli rajoitukset jatkuvat heinäkuuta pidemmälle, määräaikaisten työntekijöiden lomauttaminen poikkeuslain turvin tulisi olisi olla edelleen mahdollista myös 30.6.2020 jälkeen ainakin niin kauan kuin rajoitukset vaikuttavat liikunnan ja urheilun toimintaedellytyksiin. Lisäksi kuntien rooli ja vastuu kansalaisjärjestötoiminnan elinvoimaisuuden tukemisessa tulee huomioida.

Kaikkiaan liikunnan ja urheilun osalta keskeistä on edetä ripeästi rajoituksien purkamisessa aina heti kun pandemiatilanne tämän sallii, tukea liikuntaa ja urheilua taloudellisesti kriisin yli ja varmistaa pitkällä aikavälillä se, ettei rahoituspohja romahda rahapelituottojen alenemisen myötä. Näillä toimilla varmistetaan liikunnan ja urheilun mahdollisuus lisätä yhteiskunnassamme jatkossakin terveyttä, hyvinvointia, elämyksiä ja yhteenkuuluvuutta.

Helsingissä 1.6.2020

Mikko Salonen toimitusjohtaja

Suomen Olympiakomitea

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Nuoriso- ja liikuntapolitiikanosasto

Johtaja Tiina Kivisaari

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle Lausunto 2.6.2020

Koronapandemian vaikutukset liikuntaan ja urheiluun

Yleistä

Covid-19 viruksen aiheuttaman pandemian vaikutukset ovat liikunnan ja urheilun toiminnassa ja toimijoiden keskuudessa moninaiset. Pääosin vaikutukset ovat haitallisia tai erittäin haitallisia. Pandemian hillitsemiseksi tehdyt toimenpiteet ovat rajoittaneet tai kokonaan lopettaneet liikunnan ja urheilun toiminnan. Pääosin rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet negatiivisesti mutta myös joitakin myönteisiä vaikutuksia on nähtävissä kuten luontoliikunnan ja omatoimisen kuntoliikunnan lisääntyminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimien lähtökohtana on ollut eri väestöryhmien yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa liikuntaa ja urheilua pandemian aikana. Erityistä tukea liikkumiseen tarvitsevien asemaan ja liikuntapalveluiden saatavuuteen sekä eri väestöryhmien kykyyn käyttää esim. digitaalisia keinoja on ollut tarpeen kiinnittää erityistä huomiota.

Tässä lausunnossa tarkastellaan pandemian vaikutuksia liikuntaan ja urheiluun opetus- ja kulttuuriministeriön nuoriso- ja liikuntapolitiikanosaston liikunnan vastuualueen osa-alueitten kautta.

Lapset ja nuoret

Koronaviruksen aiheuttamien rajoitustoimien johdosta lasten ja nuorten ohjatun ja omatoimisen liikunnan harrastaminen on jäänyt aiempaa vähemmälle ja monilla jopa päättynyt kokonaan. Tällä on lapsille ja nuorille merkittäviä fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Fyysisestä näkökulmasta katsottuna lasten ja nuorten fyysinen kunto ja toimintakyky heikentyvät liikkumattomuuden johdosta. Runsas paikallaanolo ja istuminen etäopiskellessa aiheuttaa monille fyysisiä terveysongelmia, kuten niska-hartiaseudun ja selän ongelmia. Kotona mahdollisuudet ergonomisiin työskentelyolosuhteisiin ovat rajalliset. Fyysisen aktiivisuuden väheneminen voi aiheuttaa myös painon nousua ja ongelmia unen kanssa.

Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia koulumenestykseen, tiedollisiin toimintoihin ja oppimisen mahdollistaviin tekijöihin, kuten opiskelumotivaatioon ja -mielekkyyteen sekä keskittymiskykyyn.

Psyykkiseltä ja sosiaaliselta kannalta tarkasteltuna liikuntaharrastukset tarjoavat lapsille ja nuorille merkityksellisen yhteisön, johon kiinnittyä, ja joka tarjoaa kanavan sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja yhdessä kokemiselle ja tekemiselle. Liikkumattomuus ja kotiin eristäytyminen voi aiheuttaa yksinäisyyttä, ahdistuneisuutta, masentuneisuutta, ilon puutetta, merkityksettömyyden kokemuksia, pelkoa ja mielenterveysongelmia. Nämä haasteet voivat korostua erityisesti yksilapsisissa perheissä, joissa sisarusten seura puuttuu. Pandemian vaikutukset liikkumisaktiivisuuteen voivat olla hyvinkin erilaiset tiheämmin asutuilla seuduilla, joissa mahdollisuuden ulkona ja luonnossa liikkumiseen ovat vähäisemmät tai vaikeammin saavutettavissa. Pandemiarajoitusten purkamisen myötä on lasten ja nuorten liikunta- ja liikkumismahdollisuudet parantuneet mutta edelleen olemme kaukana normaalitilanteesta.

Koko kevään etäopiskelu ja vähentynyt arjen fyysinen aktiivisuus on aiheuttanut myös opiskelijoille haasteita fyysisen, kuten tuki- ja liikuntaelimistön vaivat, ja psyykkisen, kuten stressin ja ahdistuneisuuden kasvu, terveyden suhteen. Julkaisemattoman LIITU 2020 tutkimuksen mukaan 11 % toisen asteen opiskelijoista täytti liikuntasuositukset, tytöt poikia useammin. Korona-aikana tytöistä suurempi osa kuin pojista oli lisännyt liikkumistaan. Pojista puolestaan suurempi osa kuin tytöistä oli vähentänyt liikkumistaan korona-aikana. Lisäksi liikunnallisesti aktiiviset olivat yleisesti ottaen lisänneet liikkumistaan, kun taas vähän liikkuvat vähentäneet. Johtopäätöksenä voidaan todeta polarisaation kasvaneen eri liikkujaryhmien välillä entisestään – vähän liikkuvat liikkuva yhä vähemmän ja enemmän liikkuvat yhä enemmän.

Opiskelijoihin pandemia on vaikuttanut myös työllisyysnäkökulmasta. Useissa liikunnan ja urheilun kansalaisjärjestöissä kuten urheiluseuroissa nuoret toimivat tuntiohjaajina tai – valmentajina. Toiminnan päätyttyä tai ollessa keskeytettynä tuntityöntekijät ovat ilman töitä. Yleisesti ottaenkin nuorisotyöttömyys on kasvanut huolestuttavasti. Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä on noussut vuoden 2019 maaliskuusta vuoden 2020 maaliskuuhun verrattuna 40 prosentilla.

On suuri riski, että yhteiskunnan tasolla nämä fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset vaikutukset voivat aiheuttaa lieveilmiöitä, kuten lisääntynyttä häiriökäyttäytymistä ja nuorten päihteiden käyttöä. Erityisen suuressa riskissä ovat ne lapset ja nuoret, joiden perheissä on jo ennestään arjen haasteita, ja jotka ovat heikommassa sosioekonomisessa asemassa.

Työikäiset

Työikäisten aikuisten fyysinen aktiivisuus ja liikunnan harrastaminen on korona-aikana polarisoitunut. Ennestään liikunnallisesti aktiiviset ihmiset, joilla arki on poikkeusaikanakin melko toimivaa, lähtivät perheineen ulos liikkumaan sisätilojen sulkeuduttua ja rajoitusten tultua voimaan. Heidän kohdallaan liikkuminen juuri ulkona juosten, kävellen sekä retkeillen on kasvanut. THL:n kyselyn mukaan 36 prosenttia kertoi vapaa-ajan liikunnan vähentyneen, ja 30 prosenttia lisääntyneen. Naisilla vapaa-ajan liikunnan terveyden kannalta suotuisat muutokset ovat hieman yleisempiä kuin miehillä.

Kuntien liikuntaneuvojille tehdyn kyselyn mukaan vähän liikkuvat henkilöt eivät ole lisänneet fyysistä aktiivisuuttaan korona-aikana. Tähän on kolme syytä. Vähän liikkuvien työikäisten arkinen liikkuminen kävellen ja pyöräillen on vähentynyt niin työmatkoilla (ks. myös Motiva: 76 % työmatkalaisista siirtynyt etätyöhön), työpaikoilla kuin asiointien merkeissäkin. Hiljattain löytynyt liikunnallinen harrastus on ollut nyt tauolla liikuntapaikkojen (tyypillisesti uimahalli tai kuntosali) ollessa suljettuina. Kolmantena asiana on se, että poikkeustila ei ole motivoinut liikkumattomia lisäämään fyysistä aktiivisutta.

Fyysisen aktiivisuuden polarisoitumisen lisäksi koronaepidemia on väestössä (erityisesti työikäisessä) yleisesti lisännyt psyykkistä kuormitusta ja univaikeuksia sekä heikentänyt ruokailutottumuksia. Etätyön myötä työpaikkaruokailun tuomat edut terveellisestä lounaasta ja säännöllisesti ruokarytmistä ovat heikentyneet. Etätöissä työpisteen ergonomia ei välttämättä ole paras mahdollinen ja taukoliikunta jää helposti tekemättä. Huolta tuottaa monille myös oma taloudellinen tilanne. Liikkumattomuuden haitoista kärsii sekä yksilö että yhteiskunta. Liikkumattomien ihmisten vähäinen fyysisen aktiivisuus koronaepidemia-aikana lisää entisestään terveyden ja hyvinvoinnin eriarvoisuutta.

Liikkumattomuus vaikuttaa työ- ja toimintakykyyn laajasti, lisää työkyvyttömyysriskiä, sairauksia sekä heikentää vireyttä ja mielialaa. Liikkuminen, jo yksittäinen liikuntakerta, on helppo, edullinen ja tutkitusti toimiva keino ahdistuksen ja masennuksen lievittämiseen. Erityisesti vähän liikkuvat hyötyvät jo kevyestä liikuskelusta sekä paikallaanolon tauottamisesta liikkumalla.

Yksilön painolla havaittu olevan erityinen merkitys koronan haastavuuden suhteen. Arvostetun tiedejulkaisu Lancetin (2020) mukaan jo pienikin painon pudotus terveellisen ravinnon, lihaskuntoharjoittelun ja kestävyysliikunnan myötä parantaa merkittävästi yksilön ennustetta ja sairauden haastavuutta, mikäli hän saa tartunnan.

70+

Koronarajoitukset ovat taudin luonteen vuoksi erityisen tiukkoja 70+-ikäihmisille. Heidän elinpiirinsä rajoittuu tällä hetkellä kokonaan tai lähes kokonaan kotiympäristöön. Huolimatta siitä, että ikäihmisten liikkumisrajoituksia on lievennetty suositusasteelle, jatkuu heidän elämänsä muuta väestöä rajoittuneempana niin fyysisen aktiivisuuden, liikunnan kuin sosiaalisen kanssakäymisen kannalta tarkasteltuna.

Säännöllisen liikkumisen avulla turvataan ikääntyvän liikkumis- ja toimintakyky ja edistetään itsenäisyyttä ja oman elämän hallintaa. Liikunta auttaa päivittäisissä askareissa, ehkäisee kaatumisia ja niihin liittyviä vammoja. Vain liikkumalla riittävästi päivittäin ja harjoittamalla kestävyyttä, lihasvoimaa, tasapainoa ja liikkuvuutta, voi säilyttää oman toiminta- ja liikkumiskykynsä. Vuodelevossa reisien lihasvoima voi vähentyä jopa 15 prosenttia viikossa, ja varsinkin ikäihmisillä lihasmassa vähenee inaktiivisuuden seurauksena nopeasti, jolloin lihaskadon ja vanhuuden haurastumisen (gerastenia) riski kasvaa. Toimintakyvyltään heikentyneiden, ja jo hauraiden ikäihmisten lihasvoimaa, lihasmassaa ja liikkumiskykyä voidaan lisätä monipuolisella liikuntaharjoittelulla. Liikunta ja liikkuminen myös piristävät ja virkistävät mieltä. Riittävä päivittäinen liikkuminen tukee merkittävästi pitkäaikaissairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta sekä vähentää masennuksen oireita ja ylläpitää positiivista mielialaa.
Arvioidaan, että koronapandemian pitkittymisen myötä yhä suurempi määrä, jopa 50 000, kotona vielä itsenäisesti asuvista 70 vuotta täyttäneistä on kohonneessa riskissä joutua palveluiden piiriin, koska heikentynyt liikkumiskyky estää heidän selviämisensä arkiaskareista. Seurauksena saattaa olla kotihoidon piiriin hakeutuvien määrän suuri kasvu, pahimmassa kuvassa lähes tuplaantuminen.

Kansalaisjärjestöt

Koronavirustilanne on vaikeuttanut ja vaikeuttanee paikallisten liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa. Koronarajoituksista on seurannut seuroille toiminnan järjestämisongelmia sekä taloudellisia tappioita. Seurat ovat rajoitusten aikana suurelta osin keskeyttäneet toiminnan ja ne seurat joissa on päätoimisia työntekijöitä, lomauttaneet heidät sekä lopettaneet korvausten maksamisen tuntivalmentajille ja -ohjaajille. Suomessa on noin 7500 urheilu- ja liikuntaseuraa. Seuroissa on ollut normaalioloissa 3000 päätoimista työntekijää ja useita tuhansia tuntityöntekijöitä. Koronaepidemian pitkittyminen indikoi sitä, että työllisyystilanne erityisesti ohjaajina ja valmentajina toimivien osalta ei välttämättä palaa vielä loppuvuonnakaan entiselle tasolleen. Seurojen tuntityöntekijöistä iso osa on nuoria, joille tuntityön tekeminen on todennäköisesti ainoa ansiotyö.

Osa seuroista toimii vapaaehtoispohjalta ja olosuhteet, joissa toimintaa järjestetään, ovat pääosin kuntien omistamia. Kaupungit ja kunnat ovat pyrkineet helpottamaan seurojen tilannetta monenlaisin keinoin;

osa kaupungeista ei laskuta seuroilta kevään peruuntuneista vuoroista ja muista vuokrakuluista. Monet kaupungit ovat valmistelleet pika-avustushakuja seuroille toiminnan tukemiseksi. Jotkut kaupungit ovat valmiita myöntämään aiemmille avustuksille joustavasti jatkoaikaa. Myös erilaisia maksujärjestelyjä on tehty. Seuroissa, joissa toiminta järjestetään pääasiassa kunnan omistamissa tiloissa, voivat pandemian vaikutukset toimintaan jäädä vähäisemmiksi.

Merkille pantavaa on, että seurat ovat koronatilanteessa lähteneet aktiivisesti kehittämään vaihtoehtoisia valmennus- ja ohjausmenetelmiä ja hyödyntäneet myös lajiliittojen valmistelemia, digitaalisia menetelmiä.
OKM:n liikunnan vastuualue on kerännyt parhaita käytäntöjä verkkosivuilleen: https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/liikunta-ja-urheiluseurat-kaynnistaneet-ripeasti-etaharrastamisen-ja-valmennuksen .

Lajiliittojen sekä urheilun palvelujärjestöjen osalta taloudelliset menetykset näkyvät erityisesti mahdollisten sponsori- ja yhteistyökumppanitulojen vähentymisenä. Pitkällä aikavälillä lisenssi- ja muiden tuottojen menetykset eivät todennäköisesti tule merkittävästi vähenemään. Vastaavasti säästöjä on kyetty tekemään kansainvälisen kilpailutoiminnan kustannuksista, joita pandemia- ajanjaksolla ei ole syntynyt. Kaikesta huolimatta lajiliittojen taloudelliset haasteet ovat suuret, koska niiden tuotot ovat pitkälti sponsori-, tapahtuma- ja lisenssituottoja. Valtionavustus kattaa lajiliittojen toiminnan menoista noin 17 %.

Lajiliittoja on ministeriön toimesta jo usean vuoden ajan kehotettu keräämään omaa pääomaa kriisitilanteiden varalle. Nyt suurimmissa taloudellisissa ongelmissa ovat ne lajiliitot, joilla haasteita oli jo ennen koronapandemiakriisiä. Liitot ovat osin reagoineet tilanteeseen lomauttamalla henkilöstöään. Lisäksi ministeriö on liittojen pyytäessä aikaistanut valtionavustuksen maksatusta.

Palvelujärjestöjen, kuten Suomen Olympiakomitea ja Paralympiakomitea, osalta valtionavustus kattaa järjestöjen toiminnan rahoituksen noin 70 %sti. Näin ollen vastaavia lajiliittojen kaltaisia ongelmia tulonmenetyksistä ei mainituilla ole.

Liikunnan koulutuskeskukset ja urheiluopistot

Valtioneuvoston linjauksen mukaisesti koulujen, oppilaitosten, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sekä kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön tilat suljettiin ja lähiopetus niissä keskeytettiin 16.3. Nämä linjaukset ovat koskeneet 11:ta valtakunnallista liikunnan koulutuskeskusta. Liikunnan koulutuskeskukset eivät ole tavallisia oppilaitoksia vaan suurin osa toiminnan tuloista tulee asiakkailta, esimerkiksi vapaan sivistystyön kursseista sekä maksullisesta palvelutoiminnasta.

Kaikissa liikunnan koulutuskeskuksissa toiminta on ollut keskeytyneenä vapaan sivistystyön ja maksullisen palvelutoiminnan osalta toukokuun 31.5 saakka. Vain ammatillista koulutusta on voitu järjestää etäopetuksena. Koulutuskeskusten henkilöstöstä suurin osa on lomautettu ja toiminnot ajettu alas sekä kaikki mahdolliset säästötoimenpiteet otettu käyttöön.

Koulutuskeskusten vapaan sivistystyön taloudelliset menetykset koostuvat koko väestölle suunnattujen vapaatavoitteisten kurssien ja leiritapahtumien sekä huippu-urheilutoiminnan peruuntumisista. Muu maksullinen palvelutoiminta koostuu urheiluopistojen järjestämästä muusta liikuntaa ja urheilua edistävästä toiminnasta, joka ei täytä vapaan sivistystyön lain vaatimuksia. Edellä mainittua toimintaa ovat esimerkiksi valmennuskeskusten asiantuntijapalvelut ja muu huippu-urheilutoiminta, liikunta-, terveys- ja vapaa-ajan palvelut, liikunta- ja kokoustilojen vuokrat sekä ravintola- ja majoituspalvelut.

Valtioneuvoston ja aluehallintovirastojen ohjeiden mukaisesti liikunnan koulutuskeskukset voivat avata ovensa erityisjärjestelyin 1.6 lähtien. Avaamisesta huolimatta normaalitoiminnan käynnistyminen sekä erityisjärjestelyt vaikuttavat vielä pitkään alan toimintaan.

Huippu-urheilu

Huippu-urheilulle koronavirustilanteen vaikutus on ollut lamauttava. Käytännössä kaikki huippu-urheilun liittyvä toiminta pysähtyi maaliskuun puolivälissä koko maailmassa. Sen seurauksena kaikki urheilijoiden osalta kilpailutoiminta päättyi samoin kuin päivittäisharjoittelumahdollisuudet vaikeutuivat merkittävästi. Joissain maissa urheilijoiden mahdollisuutta harjoitella ja liikkua kodin ulkopuolella on rajoitettu ja osin jopa kielletty kokonaan. Suomessa eräät kunnat ja kaupungit mahdollistivat poikkeustapauksissa harjoittelun yksittäisille erikseen nimetyille urheilijoille. Urheilijoiden osalta heidän toimeentulonsa on heikentynyt palkkojen ja palkkioiden leikkautuessa pois.

Merkittävintä kuitenkin on ollut se, että kevään ja kesän arvokilpailut (mm. Tokion olympia- ja paralympiakisat, jalkapallon EM-lopputurnaus, jääkiekon MM-kisat) on joko peruttu tai siirretty vuoteen 2021. Tämän seurauksena huippu-urheilun taloudellinen perusta on heikentynyt ja esimerkiksi pääsylippu- ja mediatuloja on jäänyt saamatta.

Tapahtumat

Suomessa järjestettyjen merkittävien urheilutapahtumien osalta koronapandemian vaikutukset ovat olleet kuluneen kevään (maalis-toukokuu) osalta pienet. Ministeriöstä haettiin avustusta kaikkiaan 47 tapahtumalle, joista noin 10 on toistaiseksi peruttu tai siirretty pidettäväksi myöhemmin tänä syksynä tai vuonna 2021. Kokoontumisrajoitusten mahdolliset lievennykset tai rajoitusten jatkuminen syksyyn vaikuttavat olennaisesti tapahtumien järjestämismahdollisuuksiin. Peruuntuneisiin tapahtumiin on OKM myöntänyt 318 000 euroa syntyneiden tappioiden kattamiseen.
Kesän tapahtumatilanne on vielä monin osin avoinna. Rajoitusten lieventäminen mahdollistaa ainakin osan keväältä tai alkukesältä siirretyistä tapahtumista järjestämisen loppukesällä. Pandemian vaikutukset liikunta- ja urheilutapahtumiin voidaan arvioida vasta kesän jälkeen. Mikäli pandemiarajoitukset jatkuvat vielä syksyllä heikkenee tapahtumajärjestäjien, kuten lajiliittojen ja seurojen, tilanne oleellisesti.

Urheilun sarjatoiminta

Suomessa, kuten muuallakin maailmassa, sisäpalloilusarjat sekä jääkiekon sarjatoiminta keskeytettiin maaliskuun puolessavälissä. Kesäpalloilusarjojen avaukset on jouduttu siirtämään jopa elokuun alkuun, esimerkiksi amerikkalaisen jalkapallon sarjatoiminta käynnistyy elokuussa. Palloilusarjojen huippu-urheilun tilanne on pandemian vuoksi ollut ja tulee olemaan taloudellisesti tukala. Pääsylipputulojen menetykset play off-sarjoista samoin kuin sponsori- ja yhteistyökumppanituottojen leikkautuminen aiheutti seuroille suuria tulonmenetyksiä. Jääkiekon SM-liigalle menetykset olivat suurimpia. Kesäpalloilulajien osalta tuloissa tulee olemaan jyrkkä pudotus ainakin niin kauan kuin yleisörajoituksia ovat voimassa.

Liikuntapaikkarakentaminen

Suomessa on noin 38 600 rekisteröityä liikuntapaikkaa, joista noin 71,5 prosenttia on kuntien rakentamia ja ylläpitämiä. Yksityiset liikuntapaikat, joita on lähinnä suurissa kaupungeissa ja taajamissa, täydentävät kuntien liikuntapaikkatarjontaa. Pandemian vaikutukset eivät vielä näy liikuntapaikkarakentamisessa mutta pandemian vuoksi yleinen kiristyvä taloustilanne luo epävarmuutta liikuntapaikkarakentamiseen. Kuntien taloustilanne heikkenee ja tämä todennäköisesti heijastuu kuntien rakennustoimeen ja mahdollisuuksiin aloittaa uusia liikuntapaikkahankkeita.

Liikuntapaikkarakentaminen on oleellisessa roolissa mahdollistettaessa kansalaisten yhdenvertaista liikkumista (esim. lähiliikuntapaikat, uimahallit) ja liikuntaa sekä huippu-urheilun olosuhteita.

Tilanne muissa EU-maissa

Kaikissa Euroopan unionin maissa on edelleen merkittäviä rajoituksia urheiluun ja urheilutapahtumiin liittyen Monissa maissa mm. liikuntapaikkoja koskevia rajoituksia on alettu purkaa viime viikkoina yhtä aikaa muiden rajoitusten purun kanssa. Esimerkiksi jalkapallon ammattilaisliigat aloittavat monessa maassa sarjapelit jo touko- ja kesäkuussa. Kuitenkin tähän mennessä kaikkialla yleisömäärät ovat joko rajattuja (yleisimmin 500 hlö) tai pelit pelataan kokonaan ilman yleisöä (esim. Bundesliga 16.5. alkaen. Ranskassa kaikki julkiset urheilukilpailut ovat tällä hetkellä kiellettyjä elokuuhun asti ja monet palloilun ammattilaisliigat ovat oma-aloitteisesti peruuttaneet kauden kesän loppuun asti.

EU- tasolla on tehty yhteistyötä puheenjohtajamaa Kroatian johdolla ja kerätty tietoa maiden koronapandemian avustuskäytännöistä sekä parhaista toimintamalleista.

Lähteitä

*Kluge ym. 2020. Prevention and control of non-communicable diseases in the COVID-19 response. Lancet. https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)31067-9/fulltext
*2018 Physical Activity Guidelines Advisory Committee. 2018 Physical Activity Guidelines Advisory Committee Scientific Report. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, 2018. https://health.gov/sites/default/files/2019-09/09_F-3_Brain_Health.pdf
*Koronaepidemian ja sen rajaamistoimien vaikutukset terveyteen ja hyvinvointiin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.
*Liikkuva aikuinen -ohjelman tekemä kysely kuntien liikuntaneuvojille 11.5.2020.
*Motiva. Seitsemän seikkaa miten koronaepidemia muutti liikkumista. https://www.motiva.fi/ratkaisut/kestava_liikenne_ja_liikkuminen/liikkumisen_ohjaus/viisaan_liikkumisen_verkosto_vili/ajankohtaista_vili-verkostolle/seitseman_seikkaa_miten_koronaepidemia_muutti_liikkumista.15255.news?utm_source=Ajankohtaista+VILI-verkostolle+2%2F2020+%7C+Koronaepidemia+muutti+liikkumisen&utm_medium=email&utm_campaign=
*Metsähallitus: Etelä-Suomen luontokohteissa kävijämäärät ovat jopa kaksinkertaistuneet, mutta Pohjois-Suomessa kohteissa määrät ovat laskeneet. Elektronisilla kävijälaskurit luonto- ja retkeilykohteissa.
*Polar Research Center, Tutkimusjohtaja Raija Laukkanen. Aineistona Polarin urheilukellojen ja sensoreiden noin 200 000 suomalaista käyttäjän aktiivisuus- ja harjoituskertatiedot maaliskuulta 2019 verrattuna maaliskuuhun 2020.
- Kävelyn ja juoksun on lisääntynyt maaliskuun puolivälin jälkeen jopa 50%, mutta sisälajien harrastaminen on vähentynyt 50-100% verrattuna samaan ajankohtaan vuosi sitten.
- Arkiaktiivisuus on lisääntynyt
- Kokonaisuudessaan aktiivinen aika Polar-tuotteiden käyttäjillä lisääntyi noin 30 min vuorokaudessa verrattuna vuoden 2019 vastaavaan ajankohtaan

*THL 2020. Koronaepidemia vähentänyt sosiaalista kanssakäymistä ja palvelujen käyttöä – vaikutuksia myös elintapoihin. https://thl.fi/fi/-/koronaepidemia-vahentanyt-sosiaalista-kanssakaymista-ja-palvelujen-kayttoa-vaikutuksia-myos-elintapoihin, 20.5.2020.

Eduskunta
Sivistysvaliokunta

1.6.2020

KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET LIIKUNTAAN JA URHEILUUN

Koronapandemia on asettanut valtakunnalliset liikunnan koulutuskeskukset sekä taloudellisten että toiminnallisten haasteiden eteen. Laajat toimintaan ja henkilöstöön kohdistuvat sopeuttamistoimet ovat olleet mittavia ja koskettaneet urheiluopistojen kaikkia sektoreita – aina toisen asteen ammatillisen ja vapaan sivistystyön koulutuksen järjestämisestä huippu-urheiluvalmennukseen sekä vapaa-ajan ja yritysten liikuntapalvelutoimintaan kampusalueiden seikkailupuistoja sekä ravintola- ja majoitustoimintaa unohtamatta.

Vaikutukset toiminnan järjestämiseen
Urheiluopistot ovat tehneet nopealla aikataululla sopeuttamistoimia, jotka ovat kohdistuneet laajasti *henkilöstöön* (lomaukset, lomajärjestelyt ja irtisanomiset), *kiinteistön kulujen minimointiin, toiminnan järjestelyihin* (hankintojen tekemisen ja ostopalveluiden käytön vähentämisen tai lopettamiseen) sekä *rahoitusjärjestelyihin*.

Pandemiarajoitukset ja siitä johtuneet sopeuttamistoimet ovat vaikuttaneet siihen, että urheiluopistot ovat olleet käytännössä suljettuina. Valtion liikuntaneuvoston tekemä selvitys antaa tarkemman kuvan sopeuttamistoimien vaikutuksista toiminnan järjestämiseen (kuvio 1.) Ravintola- ja majoitustoiminta sekä vapaa-ajan ja yritysten palvelutoiminta on ollut pysähdyksissä. Vapaan sivistystyön koulutustoimintaa on pystytty jossain määrin toteuttamaan vapaan sivistystyön muutosasetuksen turvin. Urheiluopistot ovat pystyneet toteuttamaan vähäisessä määrin myös valmennuskeskustoimintaa ja urheiluakatemiatoimintaa valtiohallinnon rajoitusten mukaisesti. Toisen asteen ammatillinen koulutus on kärsinyt vähiten ja koulutustoiminta on pystytty siirtämään onnistuneesti etäopiskeluksi. Urheiluopistot pääsevät avaamaan taas ovensa kesäkuun alusta lähtien ja käynnistämään toimintaansa asteittain.

Kuvio 1. Arvio, kuinka merkittävästi sopeuttamistoimet ovat vaikuttaneet käytännön toimintaan (VLN selvityksiä 2020.)

Urheiluopistoverkoston toimitusjohtajat ovat tehneet tiivistä yhteistyötä koko koronapandemian aikana niin talouden sopeuttamistoimien ja talouden tappioiden laskentatavan yhtenäistämisessä kuin toimintojen avaamiseen liittyvien järjestelyjen osalta. Verkostossa on kriisin keskellä vahva halu

tiivistää yhteistyötä ja tuoda liikunnan ja urheilun koulutusosaaminen ja liikuntapalvelut taas kansalaisten käyttöön.

Vaikutukset talouteen

Valtion liikuntaneuvoston tekemän selvityksen mukaan koronapandemian taloudelliset vaikutukset ovat laskeneet urheiluopistojen yhteenlaskettua liikevaihtoa maalis-toukokuun ajalta noin 6 miljoonalla eurolla, kun verrataan vastavan ajan vuoden 2019 talouden toteumaan. Toimitusjohtajat arvioivat koko toimintaan kohdistuvien talouden muutosten olevan koko vuodesta osalta noin -10 miljoonaa euroa. Perusteena arviossa käytettiin hallituksen 4.5.2020 tekemien rajoitusten voimassaoloa heinäkuun loppuun asti. Talouden haastava tilanne vaikuttaa myös urheiluopistojen investointisuunnitelmien toteuttamiseen. 5 oppilaitosta ilmoitti pystyvänsä toteuttaa investoinnit lähes suunnitellusti loput joutuvat sopeuttamaan ja siirtämään investointien toteuttamista.

Urheiluopistot ovat selvinneet keväästä laajojen sopeuttamistoimien, joiden yhteenlaskettu säästö on noin 5 miljoonaa euroa, sekä valtion 2,1 miljoonan euron vapaan sivistystyön koulutukselle kohdistetun tukipaketin turvin.

Urheiluopistojen asteittainen avaaminen kesäkuun alusta lähtien nostaa niiden ylläpito- ja henkilöstökulut normaalille tasoille samalla kun toiminnan tuotto-odotukset ovat vähäiset. Mikäli koronapandemian rajoitustoimet jatkuvat syksyllä tai asiakkaat eivät epävarman tilanteen vuoksi palaan liikuntapalveluiden pariin, ovat urheiluopistot talouden ja toiminnan jatkuvuuden osalta kriittisessä tilassa tai joutuvat väliaikaisesti lopettamaan toimintansa.

Vaikutukset toiminnan jatkumiseen tulevaisuudessa

Vuonna 2019 tehdyn Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkimuksen ”Suomen urheiluopistojen aluetaloudelliset vaikutukset” (Kujala, Hakala, Törmä; 2019) mukaan urheiluopistojen toiminta kerrannaisvaikutuksineen nostaa sijaintimaakuntiensa BKT:tä yhteensä noin 226 miljoonalla eurolla. Urheiluopistojen työllistävän vaikutuksen on arvioitu olevan yhteensä lähes 2200 henkilötyövuotta, kun otetaan huomioon myös välilliset vaikutukset. Samalla urheiluopistot edistävät maakuntiensa yksityistä kulutusta noin 93 miljoonalla eurolla ja tuovat työtuloja noin 86 miljoonalla eurolla.

Viime kuukausina urheiluopistojen johto on joutunut keskittymään lähinnä koronapandemian vaikutusten hallitsemiseen ja kestää aikansa ennen kuin toiminta saadaan normalisoitua. Urheiluopistot tarvitsevat valtion tukea selvitäkseen taloudellisesti haastavasta syksystä ja toiminnan käynnistämisen vauhdittamiseksi sekä työllisyyden ylläpitämiseksi.

Vapaan sivistystyön koulutustoiminnan valtiontuki on elintärkeä urheiluopistojen toiminnan jatkumiselle. Vuoden 2021 suoritepäätöksen on oltava vähintään nykyisellä tasolla, vaikka koronapandemian vaikutuksesta suoritetaso jäisikin asetetusta tavoitteesta vuoden 2020 osalta.

Lähteet:

- Kujala, Hakala, Törmä 2019. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin tutkimuksia: Suomen urheiluopistojen aluetaloudelliset vaikutukset.
- VLN selvityksiä 2020. Koronapandemian akuutit vaikutuksen liikuntatoimialaan. Valtion liikuntaneuvosto. Selvitys julkaistaan 17.6.2020

Urheiluopistojen Yhdistys ry
Nina Luukkainen, pääsihteeri

Lisätiedot: nina.luukkainen@urheiluopistot.fi, 040 7412663

Tampere 1.6.2020

Asiantuntijakuuleminen eduskunnan sivistysvaliokunnassa asiasta Koronapandemian vaikutukset liikuntaan ja urheiluun sekä liikkumiseen

Liikunnan, liikkumisen ja urheilun tiedonkeruu ja alustavia tuloksia koronakeväänä – väestötutkimukset ja muut tutkimukset

Koronapandemia on vaikuttanut suomalaisten liikkumiseen, liikuntaan ja urheiluun monella tavalla. Toisaalta järjestäytyneen liikkumisen tiloja ja paikkoja on suljettu, toisaalta omatoimista liikkumista on raportoitu joissakin kyselyissä jopa normaalia enemmän. Kokonaiskuvan kansalaisten liikkumisessa saa parhaiten, kun kaikkea liikkumista (työssä, koulussa, vapaa-aikana ja erilaisissa paikasta toiseen kulkemisessa) arvioidaan luotettavilla ja toistettaville menetelmillä asetelmassa, josta löytyy myös luotettava vertailutieto aikaisemmilta vuosilta. Seuraavassa listaus koronakeväänä toteutetuista väestötutkimuksen keinoin kerätyistä tiedonkeruista. Tässä mainitut LIITU-tutkimukset on toteutettu UKK-instituutin ja Jyväskylän yliopiston yhteistyönä, muut tutkimukset ovat UKK-instituutin keräämiä ja hyödyntämiä aineistoja.

Lasten ja nuorten liikkumista ja liikuntaa selvittävä LIITU-tutkimus on toteutettu keväällä 2016 ja 2018 sisältäen laajan kyselyn ja viikon ajan aktiivisuusmittarin käytön. Kuluvana keväänä vastaava 1-9 luokkalaisten mittaus toteutettiin Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa muutaman kunnan alueella. Yhteensä noin 315 ylä- ja alakouluikäistä lasta ja nuorta on käyttänyt liikemittaria (perjantain 29.5.2020 UKK-instituuttiin palautuneiden mittareiden mukaan). Mittareita käytettiin ennen koulujen uudelleen avaamista. Kevään tuloksia tullaan vertaamaan kevään 2016 ja 2018 vastaaviin LIITU-mittauksiin samoissa kouluissa ja kunnissa. Asetelma on hyvin toimiva arvioitaessa, miten korona-aika on muuttanut lasten ja nuorten liikkumista.

Ikäihmisten osalta syksyllä 2019 ja alkuvuodesta 2020 oli käynnissä 70+ ikäisten liikkumisen ja liikunnan IKLI-tutkimus. Tämä tutkimus keskeytyi, kun koronapandemia esti tutkimuksen jatkamisen kevään 2020 aikana. Tampereella tutkimukseen alkuvuodesta ennen koronaa osallistuneet noin 230 ikääntynyttä kutsuttiin kuitenkin uudelleen tutkimukseen pelkän liikemittarin käytön osalta ja heistä 135 on toistaiseksi osallistunut uusintamittauksiin. Määrä kasvaa vielä alkukesän aikana. Tämän tutkimuksen perusteella kyetään kertomaan, miten liikunta ja liikkuminen on muuttunut kyseisten samojen henkilöiden kohdalla ennen korona aikaa ja koronakeväänä (toukokuun lopulla kesäkuun alussa).

Toisen asteen opiskelijoiden liikkumisen ja liikunnan väestötutkimus (LIITU toinen aste) käynnistyi ensimmäistä kertaa helmikuussa 2020. Tutkimus päätettiin kuitenkin keskeyttää, koska korona aikana suunnitellut järjestelyt eivät toteutuneet. Myöhemmin keväällä LIITU toisen asteen kohdalla päätettiin toteuttaa korona-ajan kysely ilman liikemittareiden käyttöä. Tähän kyselyyn on vastannut yhteensä noin 3500 toisen asteen opiskelijaa. Keski-ikä 17.9 vuotta, vastaajista hieman yli 60% on tyttöjä / nuoria naisia ja 71% vastaajista oli lukiolaisia. Alustavissa tuloksissa kyselyyn

vastaajista 11% saavutti liikuntasuosituksen (1 h päivässä), lukiolaisista 12% ja ammattikoululaisista 10%. Tytöistä / naisista liikkumistaan oli oman ilmoituksensa mukaan lisännyt 43% ja vähentänyt 35%, vastaavat luvut pojilta / miehiltä 31% lisännyt ja 40% vähentänyt. Enintään kahtena päivänä viikossa vähintään tunnin päivässä liikkuvien kohdalla oli eniten liikkumistaan vähentäneitä (56%), vastaavasti liikuntaa lisänneitä oli 23%. Vastaavasti joka päivä vähintään tunnin liikkuvista vain 16% oli vähentänyt liikkumistaan ja joka toinen raportoi lisänneensä liikkumistaan (kuva).

Kun LIITU toisen asteen opiskelijoilta kysyttiin moniko liikuntaa urheiluseurassa ennen koronapandemiaa, 42% (n=860) ilmoitti harrastavansa liikuntaa ja urheilua urheiluseurassa. Liikuntaa ja urheilua seurassa harrastaneista ilmoitti saaneensa ohjeita poikkeustilan harjoitteluun 61% (n=519) ja 55% ilmoitti harjoitelleensa vähemmän poikkeusaikana – 23% vastaavasti ilmoitti harjoittelevansa enemmän. Liikuntaa ja urheilua seurassa harrastaneista 62% ilmoitti harrastaneen poikkeusaikana itsenäisesti ilman valmentajan ohjeita; 41% ilmoitti harjoitelleensa valmentajan ohjeiden mukaan; 16% ilmoitti osallistuneensa etätreeneihin ja 18% ilmoitti ettei ole harjoitellut lainkaan. Tässä kysymyksessä oli mahdollisuus vastata useampaan vaihtoehtoon – esimerkiksi harjoittelen itsenäisesti sekä ilman valmentajan ohjeita että valmentajan ohjeiden mukaan.

Työikäisten liikkumista selvitetään useilla eri asiakasaineistoilla. Näiden aineistojen etu on se, että ne ”kertyvät” ilman erillistä tutkimusrahoitusta, mutta toisaalta ne eivät välttämättä kuvaa koko väestöä toisin kuin esim. em. väestötutkimukset (LIITU-, LIITU toinen aste- ja IKLI-tutkimukset).

UKK-instituutilla on parhaillaan käynnissä työikäisten liikkumisen muutoksien selvittäminen asiakasaineiston perustuen. Tähän mennessä nähdyn perusteella liikkuminen poikkeusaikana jakaa myös aikuisia. Osa käyttää lisääntyneen vapaa-ajan liikkumiseen ja osa taas on vähentänyt liikkumistaan poikkeusaikana. Näyttäisi siltä, että myös aikuisten osalta aikaisemminkin paljon liikkuneet ovat kyenneet lisäämään liikkumistaan ja aikaisemmin vähemmän liikkuneet puolestaan liikkuvat nyt edelleen vähemmän. Tämä tieto kuitenkin varmentuu, kun eri aineistojen tietoja saadaan yhdisteltyä pidemmälle.

Yhteenveto

Koronapandemian aikaisen liikkumisen, liikunnan ja urheilun osalta voisi todeta, että urheileminen on ollut vähäisempää liikuntapaikkojen ja -tilojen sulkemisen vuoksi. Yksilölliset erot liikkumisen osalta ovat hyvin suuria – osa näyttäisi lisänneen liikkumistaan ja osalla se on vähentynyt. Lisäksi on alustavaa näyttöä siitä, että aikaisemmin vähän liikkuneet liikkuvat poikkeusaikana edelleen vähemmän ja aikaisemmin enemmän liikkuneet ovat kyenneet jopa osin lisäämään liikkumistaan.

Kunnioittaen,

johtaja
UKK-instituutti
tommi.vasankari@ukkinstituutti.fi
040-5059157

SUOMEN LATU

1.6.2020

Sivistysvaliokunta

siv@eduskunta.fi

Asia: Lausunto 2.6.2020 pidettävään Sivistysvaliokunnan etäkuulemistilaisuuteen koronapandemian vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun.

Kiitämme pyynnöstä lausua koronapandemian vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun.

Suomen Latu on valtakunnallinen ulkoilujärjestö

Suomen Latu edistäää kaikenikäisten ulkoilua ja liikunnallista elämäntapaa kaikkina vuodenaikoina. Jäseniä järjestöllämme on 88 000. Visiomme on, että jokainen löytää itselleen mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta.

Arvioimme pandemian vaikutuksia erityisesti ulkoilun ja koetun hyvinvoinnin näkökulmasta.

Taustaa suomalaisesta ulkoilusta

Suomalaiset ovat ulkoilevin EU:n kansa

Luonnossa liikkumalla ja oleskelemalla haetaan virkistystä, rentoutumista, rauhaa, hiljaisuutta sekä erilaisia fyysisiä ja henkisiä elämyksiä.

Lähiulkoilupaikkojen ja virkistysalueiden kysyntä on ollut suurta jo ennen pandemian alkua. Suomalainen ulkoilee keskimäärin 170 kertaa vuodessa (LVVI 2 -tutkimus, Luonnonvarakeskus 2010). Arviolta tämä tarkoittaa 850 miljoonaa ulkoilukertaa vuodessa.

Suomi on myös EU:n ulkoilevin kansa: suomalaisten (+ 15-vuotiaiden) kaikesta liikunnasta kaksi kolmasosaa tapahtuu ulkona (EU liikuntabarometri 2018, ks. alla oleva taulukko). Samankaltaiseen tulokseen on päässyt Polar Electro (2019) tutkiessaan suomalaisia aktiivisuuslaitteiden käyttäjiä kalenterivuoden aikana: 69 % älylaitekäyttäjien mitatuista harjoitteista on tapahtunut ulkona (Polar Electro 29.10.2019 Raija Laukkanen ja Leena Leinonen).

SUOMEN LATU
Radiokatu 20 | 00240 Helsinki
puh. 09 8567 7440
www.suomenlatu.fi

SUOMEN LATU

1.6.2020

Taulukko: EU Sport Barometer 2018: *Earlier you said you engage in sport or another physical activity, vigorous or not. Where do you do this?*

	In a park, outdoors, etc.	At home	On the way between home and school, work or shops	At a health or fitness centre	At a sport club	At work	At a sport centre	At school or university	Elsewhere (SPONTANEOUS)	Don't know
EU28	40	32	23	15	13	13	12	5	5	2
BE	42	34	25	10	14	15	11	5	3	1
BG	26	49	20	14	5	15	4	6	7	3
CZ	41	37	22	15	10	16	13	4	2	1
DK	44	27	24	26	18	18	13	6	5	1
FI	67	44	29	25	9	10	19	4	3	2
SE	52	34	32	44	9	13	10	1	3	0
UK	34	30	11	18	11	16	12	6	5	3

Highest percentage per country *Lowest percentage per country*

Ulkoilun kysyntä on kasvussa

Ulkoilun merkitys liikuntana korostuu erityisesti aikuisikäisillä. Suomalaisten eniten käyttämä liikuntapaikka on lähiulkoilureitti ja -polku, jota he myös haluavat myös eniten kehitettävän kaikista liikuntapaikoista eniten (yli 15-vuotiaat suomalaiset, TNS Gallup 2008).

Ulkoiluharrastusten määrä on vuosien varrella lisääntynyt. Perinteisten ulkoiluharrastusten – kuten kävely, pyöräily ja hiihto – rinnalle on tullut lukuisia uusia lajeja, kuten geokätköily, luonnossa tapahtuva mindfullness, maastopyöräily ja frisbeegolf. Lajikirjo jatkaa edelleen kasvamistaan.

Metsähallituksen hoitamissa kansallispuistoissa käyntimäärät ovat lähes tuplaantuneet viimeisen kymmenen vuoden aikana. Metsähallituksen myymiä valtion kalastonhoitomaksuja on alkuvuoden 2020 aikana ostettu 25 % viime vuoden vertailuajanjaksoa enemmän.

Ulkoilujärjestöjen jäsenmäärät ovat kasvaneet viimeisen 10 vuoden aikana. Esimerkiksi Suomen Ladun jäsenmäärä on kasvanut noin 10 000 maksaneella jäsenellä viimeisen 10 vuoden aikana.

SUOMEN LATU
Radiokatu 20 | 00240 Helsinki
puh. 09 8567 7440
www.suomenlatu.fi

SUOMEN LATU

1.6.2020

Ulkoilun kansanterveydellinen merkitys

Kansanterveyden näkökulmasta on merkityksellistä, että viheralueet ja ulkoilu luontoympäristössä tasaavat sosiaalisia terveyseroja. Ulkoilu on myös lapsiperheiden keskeinen, yhteinen harrastus.

Tutkimustieto ulkoilun hyvinvointivaikutuksista luontoympäristössä on lisääntynyt valtavasti viimeisten 20 vuoden aikana. Suomessa aihetta tutkitaan mm. Luonnonvarakeskuksessa (Luke). Luken mukaan ulkona oleskelu ja liikkuminen lisäävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Luonto auttaa palautumaan stressistä ja parantaa mielialaa. Vaikutukset ilmenevät muun muassa verenpaineen alenemisena ja sydämensykkeen tasoittumisena (Luke 2020).

Ihminen elpyy etenkin luonnossa sijaitsevissa mielipaikoissaan. Elpymiskokemukset mielipaikaksi mainituissa virkistysalueilla, kaupunkimetsissä ja ranta-alueilla ovat voimakkaampia kuin mielipaikaksi mainituissa puistoissa tai rakennetussa kaupunkiympäristössä. Mielipaikat sijaitsevat useimmiten valaisemattomassa ympäristössä (Luke 2020).

Luonnon elvyttävä vaikutus ilmenee, kun lähiviheralueita käytetään vuositasolla yli viisi tuntia kuukaudessa tai kun kaupungin ulkopuolisilla luontokohteilla käydään kahdesta kolmeen kertaan kuukaudessa. Mitä suurempi osuus vapaa-ajasta käytetään luonnossa ulkoiluun, sitä vahvempia elpymiskokemuksia saadaan ja sitä vahvempaa on emotionaalinen hyvinvointi. Tämä on ulkoilun tuoma merkittävä hyvinvointivaikutus (Luke 2020).

Ulkoilun tukemisella on siten huomattavia vaikutuksia sekä yksilön hyvinvointiin, että sitä kautta kansanterveyteen ja -talouteen. Luonto ja ulkoilu lisäävät liikettä, mutta ympäristö itsessään lisää myös psyykkistä hyvinvointia.

Ulkoilun taloudellinen merkitys

UKK-instituutin mukaan (2018) liikkumattomuuden kustannukset yhteiskunnalle ennen pandemiaa olivat 3,2 - 7,5 miljardia euroa vuodessa. Kun liikunnasta suurin osa – ja erityisesti matalan kynnyksen liikunnasta – tapahtuu ulkona, on ulkoilun taloudellinen merkitys suomalaiselle yhteiskunnalle miljardiluokan kysymys.

SUOMEN LATU
Radiokatu 20 | 00240 Helsinki
puh. 09 8567 7440
www.suomenlatu.fi

1.6.2020

Kuva: Liikkumattomuuden kustannukset (UKK-instuutti 2018)

Ulkoilun kysyntä on kasvanut huomattavasti pandemian aikana

Pandemian aikana suomalaiset ovat löytäneet ulkoilun elvyttävän vaikutuksen oman terveytensä ja hyvinvointinsa ylläpitämiseksi.

Virkistysalueet ja lähiliikuntapaikat

Koronapandemian aiheuttamana poikkeusaikana suomalaisten ulkoilun määrä on lisääntynyt lähes +149 prosentilla Googlen keräämän anonyymidatan perusteella.

Kuva: Ote Google anonyymidatasta (Google 21.5.2020)

SUOMEN LATU
Radiokatu 20 | 00240 Helsinki
puh. 09 8567 7440
www.suomenlatu.fi

Tätä tietoa tukee myös eri älyrannelaitteiden valmistajien julkaisemat tiedot suomalaisten erittäin paljon lisääntyneestä ulkoliikunta-aktiivisuudesta (Yle, 25.4.2020).

Telian ja Helsingin Sanomien tekemän selvityksen mukaan pääkaupunkiseudun ulkoilualueiden väkimäärät edellisvuoteen nähden ovat paikoin kasvaneet jopa 200 - 300 % (Maija Aalto HS, Julkaistu: 16.5. 18:09).

Näin paljon väkimäärä toukokuun ensimmäisenä sunnuntaina muuttui

Prosentit kuvaavat muutosta samassa paikassa verrattuna vastaavaan aikaan vuonna 2019.

3.5.2020

Koonnut: MAIJA AALTO / HS, grafiikka: MINTTU LINJALA / HS, maps4news.com / © Here
Lähde: Telia

Metsähallituksen kasvukeskusten saavutettavissa olevien kansallispuistojen ja suojelualueiden kävijämäärät ovat kasvaneet viime vuoteen verrattuna 38 - 301 prosenttia (Metsähallitus, 25.5.2020). Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen Tuusulan Sarvikalliolla kävijämäärä on kasvanut maalis-toukokuussa n. 350 % verrattuna edellisvuoden vastaavaan aikaan (Tapio Lepikkö, UUVI, 1.6.2020).

Kaikkein suosituimpien virkistysalueiden taukopaikkoja (laavuja, tulipaikkoja, kuntoportaita, luontonähtävyyksiä) on jouduttu jopa sulkemaan, koska niiden ylläpitäjät eivät ole voineet taata ulkoilijoille viruksen leviämisen ehkäisevää yli kahden metrin suojaetäisyyttä tai alle 10 henkilön kokoontumisia. Parkkipaikat kohteissa ovat vilkkaimpina päivinä loppuneet kesken. Uudenmaan virkistysalueyhdistys on joutunut palkkaamaan liikenteen ohjaajia sekä vuokraamaan lisää parkkitilaa suosituimmille virkistysalueilleen (Tapio Lepikkö, UUVI, 1.6.2020)

1.6.2020

Lähiliikuntapaikat kuten uimarannat, ulkokuntosalit, pelikentät, kuntoportaat ja skeittiparkit ovat olleet usein niin täynnä, etteivät kaupungit ole käytännössä pystyneet valvomaan hallituksen antamia kokoontumismääräyksiä.

Kuva: Vantaan Kuusijärvi 31.5.2020 (Kokoontumismääräys: alle 10 henkilön kokoontumiset ovat sallittuja)

Ulkoilusaarien suuri ja aikainen käyttö on yllättänyt kuntien ja virkistysalueyhdistysten huoltohenkilöstön: ulkohuussit ovat täyttyneet ja polttopuun tarve on kasvanut aikaisempiin vuosiin nähden moninkertaisesti maalis-toukokuun aikana. (Tapio Lepikkö, Tarja Loikkanen, UUVI, 1.6.2020)

Toimintavinkit ja -ohjeita kasvaneeseen ulkoiluun

Samalla, kun suomalaiset ovat löytäneet ulkoilun ilon yhtenä pandemia-ajan lääkkeenä, huoli vastuullisesta ulkoilusta on lisääntynyt.

Suomen Latu, Metsähallitus ja Suomen Uima- ja hengenpelastusliitto ovat pyrkineet auttamaan pandemian aikana ulkoilijoita julkaisemalla ulkoiluun liittyviä etikettejä. Suomen Latu on julkaissut mm. kolmella kielellä vastuullisen ulkoilijan etiketin, joka otettiin erinomaisesti vastaan niin kunnissa kuin mediassakin. Etiketti käännettiin jopa tanskaksi paikallisen ulkoilujärjestön toimesta.

Niin media kuin tavalliset kansalaiset etsivät vinkkejä ulkoilukohteista ja -toiminnoista. Kävijämäärät niin Suomen Ladun (+300 %), kuntien kuin esimerkiksi Uudenmaan virkitysalueyhdistyksen (+700 %) sähköisissä kanavissa ovat kasvaneet parhaimmillaan satoja prosentteja edellisvuosiin verrattuna. Suomen Ladulle tullut tavallisin kysymys on, että mihin kannattaisi lähteä retkeilemään perheen kanssa?

SUOMEN LATU
Radiokatu 20 | 00240 Helsinki
puh. 09 8567 7440
www.suomenlatu.fi

Näistä toiminnoista huolimatta kysynnän ja toiminnan muutosvaatimus on ollut nopeampaa kuin mihin järjestöt ja kunnat ovat pystyneet omilla yksittäisillä resursseillaan vastaamaan. Tietoa on saatu välttävästi kerättyä ja jaettua, mutta se on tällä hetkellä hajanaista ja hankalasti löydettävissä. Ulkoiluun liittyvä kysyntä kasvaa kesän tullessa ja toisaalta pandemian jatkuessa.

Arvio tulevaisuudesta

Pandemian aikana on herännyt kysymys siitä, miten ulkoilun suosio jatkuu tulevaisuudessa?

Skenaarioita on kolme:

1) **Ulkoilijoiden määrä palautuu samalle tasolle kuin ennen pandemiaa**
   Ihmiset palaavat normaaleihin rutiineihin pikkuhiljaa, kun pandemia on ohitse. Ihmisten aika ei riitä lisääntyneeseen ulkoiluun enää tulevaisuudessa ja ulkoilu on ollut vain “pakollinen” korvike muiden, erityisesti sisäliikuntamahdollisuuksien puuttuessa.
2) **Ulkoilijoiden määrä jää pysyvästi 20-30 % korkeammalle tasolle kuin ennen pandemiaa**
   Osa ihmisistä on löytänyt pandemian aikana ulkoilun helppouden ja itselle sopivat ulkoilukohteet. He haluavat jatkaa ulkoilua myös tulevaisuudessa. Osa näistä ihmisistä haluaa pitää vielä etäisyyttä muihin peläten tautien leviämistä, ja ulkoilu antaa heille sopivan oman tilan liikkua.
3) **Ulkoilijoiden määrä jää pysyvästi 50-100% korkeammalle tasolle kuin ennen pandemiaa**
   Suuri osa ihmisistä on löytänyt pandemian aikana ulkoilun helppouden ja itselle sopivat ulkoilukohteet. He kaikki haluavat jatkaa ulkoilua myös tulevaisuudessa. Suuri osa näistä ihmisistä haluaa pitää vielä etäisyyttä muihin peläten tautien leviämistä ja ulkoilu antaa heille sopivan oman tilan liikkua.

Näistä skenaarioista Suomen Latu kokee vaihtoehdon numero kaksi olevan todennäköisin. Tämä tarkoittaa, että ulkoiluun ja virkistyskäyttöön kannattaa merkittävästi panostaa poikkihallinnollisesti tulevaisuudessa.

SUOMEN LATU

1.6.2020

Ulkoilujärjestöt ovat valmiita auttamaan pandemian haittojen ehkäisyssä

Ulkoilua edistävillä järjestöillä on tahto auttaa kansalaisia. Järjestöt ehdottavat kasvavan ulkoilun tukemiseksi valtakunnallista yhteistyössä tehtävää toimintakokonaisuutta, jonka avulla kaikki löytävät helposti oman mielekkään tavan ulkoilla ja nauttia luonnosta.

Tavoitteena on vastata pandemian myötä valtavasti kasvaneeseen ulkoilun kysyntään tarjoamalla:

- valtakunnallisesti ajantasaista ja käyttäjäystävällistä karttapaikkatietoa virkistysalueista sekä muista massoja liikuttavista ulkoiluolosuhteista (esim lintutornit, retkeily- ja melontareitit)
- neuvoa erilaisista ulkoilumahdollisuuksista ja niiden aloittamisesta nykyaikaisia viestintävälineitä ja -keinoja käyttäen (esim. kalastus, geokätköily ja perheretkeily) sekä
- valistaa pandemian aikaisesta turvallisesta ulkoilusta ja vastuullisesta jokamiehenoikeuksien käytöstä.

Luonto ja luonnossa liikkuminen on kansallinen aarteemme, joka toimii tässä haastavassa tilanteessa meidän suomalaisten terveystehtaana.

Eki Karlsson
toiminnanjohtaja
Suomen Latu ry

Puh. 044 328 3286

Eduskunnan sivistysvaliokunta
2.6.2020

Suomen Urheiluliiton kannanotto koronapandemian vaikutuksista liikuntaan ja urheiluun

Viite: Sivistysvaliokunnan lausuntopyyntö 27.5.2020

Yleistä
Yleisurheilun seuratoiminta on toiminut poikkeustilassa 12.3.2020 alkaen, jolloin valtioneuvosto antoi varautumistoimenpiteet ja suositukset koronaviruksen leviämisen estämiseksi. Poikkeustilan määräyksiä ja suosituksia on nyt lievennetty 14.5. ja 1.6. alkaen, mikä mahdollistaa toiminnan laajentamisen.

Seurojen harjoitustoiminta on toiminut maaliskuusta lähtien joko erittäin pienissä ryhmissä tai etäohjeistuksien kautta ja kilpailutoiminta on ollut keskeytyksissä. Seuratoiminnan muutokset ovat vähentäneet aktiivitoimijoiden määrää ja aiheuttaneet taloudellisia menetyksiä seuroille. Yleisurheilulisenssit ovat 31.5. tilanteen mukaan jääneet viime vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna reilut 4 000. Prosentuaalisesti se tarkoittaa reilun 20 prosentin vähennystä ja kaikkien suurin se on pienempien lasten lisensseissä, joiden putoama on noin 37 prosenttia.

Yleisurheilun lajiliiton -Suomen Urheiluliiton- osalta rajoitustoimenpiteet ja suositukset ovat aktivoineet seuroille uudenlaista toimintaa, lisänneet omien ohjeistuksien rakentamista sekä siirtäneet ja peruuttaneet tapahtumia ja kilpailuja. Seurojen ja urheilijoiden toimintaa on uudelleenorganisoitu, huipulle tähtäävien urheilijoiden harjoitusleirit ulkomailla ja kotimaassa on peruttu ja korvaava harjoittelu on järjestetty kotimaassa olosuhteiden sallimissa puitteissa. Toisaalta poikkeusaika on myös aktivoinut ja synnyttänyt uusia toimintamuotoja ja ehkä luonut jopa vahvempaa yhteishenkeä. Seurat ovat aktivoineet uudenlaista toimintaa ja lisänneet omien ohjeistuksien rakentamista ja viestintää.

Suomen Urheiluliiton osalta vaikutukset näkyvät tapahtumien peruuttamisena (Naisten kymppi 10 000 osallistujaa, Youth Athletics Games 2 000 osallistujaa) tai siirtämisenä (Helsinki City Running Day 15 000 osallistujaa) sekä suurten yleisurheilukilpailujen lipun- ja yritysyhteistyömyynnin lähes loppumisena maaliskuulta lähtien (Kalevan kisat, Ruotsi-maaottelu, Motonet GP).

Suomen Urheiluliitto painottaa seuraavia toimenpiteitä koronapandemian negatiivisten vaikutusten vähentämiseksi liikuntaan ja urheiluun

1 Seuratoiminnan perustan ylläpitäminen

- Suosituksen antaminen kunnille tilakustannusten keventämiseksi ja yleisten avustusten lisäämiseksi ainakin tämän ja ensi vuoden aikana.

2 Valtion lisätalousarvio 2020

- Seurojen, liittojen ja näiden toteuttamien suurtapahtumien vaikutusten korvaaminen myös 1.6. alkavalta ajalta. Tärkeää tunnistaa myös liittojen rooli seuratoiminnan ja urheilijoiden sekä toiminnallisena että taloudellisena tukijana.

3 Enintään yli 500 henkilön yleisörajoituksen purkaminen mahdollisimman nopealla aikataululla

- 500 henkilön yleisörajoitusten arviointi urheilutapahtumissa laji- ja tapahtumakohtaisesti. 500 henkilön rajan ylittäminen turvallisesti esimerkiksi laajoilla yleisurheilustadioneilla on hyvin mahdollista ja sen tulisi olla sallittua.
- Tavoitteena tulee olla rajoituksen purkaminen 1.7. alkaen, mutta viimeistään 1.8. Tämä tulee mahdollistaa tapahtumissa toteutettavin erityistoimenpitein (vrt. Paavo Nurmi Games, Kalevan kisat).

4 Matkustusrajoitusten purkaminen

- Urheilutoiminnan kannalta vuorovaikutus varsinkin naapurimaiden kanssa on merkittävä. Syyskuun Ruotsi-maaottelun peruminen aiheuttaisi merkittävän taloudellisen menetyksen sekä seuralle että liitolle.

5 Liikuntajärjestöjen perusavustuksen lisääminen vuoden 2021 budjettiin

- Veikkauksen tuotto jää muun muassa koronapandemian takia merkittävästi pienemmäksi kuluvana vuonna. Tämän vaikutus tulee olemaan edunsaajille merkittävä, mikäli valtion vuoden 2021 budjetissa ei kompensoida edunsaajille menetettyä tasoa.
- Tapahtuma- ja yritysyhteistyötuottojen osuus SUL:n budjetista on 70 prosenttia. Jo nyt nähtävissä oleva lasku niiden osalta aiheuttaa jo sellaisenaan dramaattisen laskun vuoden 2021 budjettiin.

6 Muuta

- Suomen Urheiluliitto toteuttaa toimintaansa merkittävällä yli 80 prosentin omavarainhankinnan (tapahtumat, yhteistyökumppanuudet) kautta.
- Mikäli toiminta elokuussakin voidaan toteuttaa vain nykyisillä rajoituksilla, Suomen Urheiluliiton taloudelliset tuotot vähenevät noin miljoona euroa ja seurojen osalta kymmeniä tuhansia euroa tapahtumaa kohden.

Toivomme myönteisiä päätöksiä liikunnan ja urheilun toimialalle.

Suomen Urheiluliitto ry

Harri Aalto
toimitusjohtaja